

MLADI ISTRAŽIVAČI Stručni rad

Goran Soković

Student postdiplomskih studija, Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Pale

UDK: 347.63:796

Doi: 10.7251/SIZ0215094S

ULOGA PORODICE U ŠKOLSKOM SPORTU

Sažetak:

Roditelji imaju prava i dužnosti da se staraju o ličnosti, pravima i interesima svoje maloletne dece. Ova prava, odnosno bolje rečeno dužnosti, nazvane jednim imenom roditeljsko pravo, pripadaju roditeljima, ocu i majci istovremeno i zajednički. Empirijska istraživanja roditeljskog uticaja na ponašanje dece u sportu potvrdila su da je taj uticaj značajan i znatan. Roditelji su presudni u donošenju prvobitne odluke o započinjanju sportske aktivnosti. Određenije, ovim istraživanjem želelo se utvrditi: osnovne karakteristike socio-ekonomskog statusa mladih sportista i njihov uticaj na uključivanje u sport i očekivanja od sporta.

Ključne riječi: roditelji, škola, sport, djeca

1. UVOD

Roditelji imaju prava i dužnosti da se staraju o ličnosti, pravima i interesima svoje maloletne dece. Ova prava, odnosno bolje rečeno dužnosti, nazvane jednim imenom roditeljsko pravo, pripadaju roditeljima, ocu i majci istovremeno i zajednički. Roditelji vrše staranje o deci odnosno svoje dužnosti sporazumno. Roditeljsko pravo u našem pravnom sistemu predstavlja pretežno skup dužnosti roditelja prema deci.

Roditelji su dužni da se staraju o ličnosti, pravima i interesima svoje maloletne dece koje roditelji vrše u cilju podizanja dece za korisne i svesne građane naše zemlje i radi učvršćenja porodice kao osnovne ćelije društva. Roditelji nemaju dakle nikakve vlasti prema svojoj deci, već imaju samo dužnosti u korist dece. Roditelji svoje obaveze vrše pod nadzorom društvene zajednice, jer su brak i porodica pod zaštitom društvene zajednice, a maloletna lica stoje pod naročitom zaštitom društvene zajednice. Roditeljsko pravo je lično pravo roditelja. To znači da prava i dužnosti prema deci pripadaju isključivo roditeljima. Roditelji se ne mogu nikako odreći svojih roditeljskih dužnosti mada im iste mogu biti ograničene ili oduzete.

U tom kontestu u ovom radu ćemo skrenuti pažnju i na to na koji način roditelji utiču na decu, način na koji deca posmatraju roditelje kao uzore i u kojoj meri roditelji utiču na

učešće dece u školskom sportu. Na koji način motivisati decu da se priključe sadržajima školskog sporta koji imaju za cilj onaj isti kao i fizičko vaspitanje a to je integralni razvoj ličnosti primenom specifičnih sadržaja. U ovom slučaju to su vežbe i pokret.

2. RODITELJI I SPORT

Empirijska istraživanja roditeljskog uticaja na ponašanje dece u sportu potvrdila su da je taj uticaj značajan i znatan. Roditelji su presudni u donošenju prvobitne odluke o započinjanju sportske aktivnosti. Za fizički živahnije roditelje velika je verovatnoća da će imati fizički aktivniju decu, gde je na delu biološka sličnost u interakciji sa socijalnim učenjem. Roditeljska aktivnost i uverenja o sportu značajno su povezana s uživanjem u sportu i s privlačnošću sporta za njihovu decu. Roditeljski polni stereotipi mogu znatno uticati na verovatnoću da će im se dete baviti sportom. Uticaj roditelja na doživljaj vlastite kompetencije u sportu nije beznačajan ni u starije doba .

U objašnjenju roditeljskog uticaja na dečje bavljenje sportom Eccles i Harold su primenili procesni motivacijski model. Procesne teorije pretpostavljaju da će do neke aktivnosti doći u funkciji očekivanja da će ta aktivnost dovesti do određenog cilja, te u funkciji privlačnosti tog cilja.

Kako je dokazano da roditelji prenose vrednosti i uverenja na svoju decu, Eccles i Harold su krenuli od pretpostavke da se vrednosti i uverenja vezana za sport prenose s roditelja na decu i da je to osnovni pokretač dečje sportske aktivnosti. Roditeljsko potkrepljenje sportske aktivnosti svakako će održati motivaciju, no uloga modela i socijalno učenje pod ovom teorijom nisu nužni.

Na ovaj način moguće je objasniti pozitivan roditeljski uticaj i u slučaju kad su roditelji nentalentovani i nesposobni za bavljenje sportom, nego veruju da je sport dobar i koristan i da će u njemu njihova deca biti uspešna.

Roditeljska uverenja vezana za sport su dominantno pozitivna i najčešće se odnose na pozitivni uticaj sporta na zdravlje i sposobnosti njihove dece, zatim na poželjnu socijalizaciju dece u sportu i na doživljaj sporta kao sigurne aktivnosti u kojoj će deca izbeći nasilje, alkohol i drogu.

Sistematizujući nalaze o načinima na koji se roditelji uključuju u sportsku aktivnost svoje dece Woolgar i Power su prepoznali tri osnovna oblika. Prvi je roditeljska potpora, koja se može očitovati kao emocionalna podrška (na primer, detetu u stresu), pružanje informacija (na primer, davanje saveta), ili kao konkretna pomoć (finansijska, u prevozu i slično).

Drugi oblik sudelovanja roditelja u sportu su socijalno učenje i operantno savetovanje. Ogladaju se u modeliranju, gde roditelj svojim ponašanjem u sportu pruža model detetu i u potkrepljenju dečjeg ponašanja. Treći oblik sudelovanja su roditeljska očekivanja dečjeg postignuća u sportu, neškodljiva tek kad su u skladu s detetovim realnim mogućnostima, a štetna po motivaciju ako su preniska ili previsoka.

Roditeljsko učestvovanje u sportskim aktivnostima dece ponekad proizvodi negativne efekte. Roditelji mogu biti izvor stresa, često zbog nerealnih očekivanja ili traženja uspeha po svaku cenu. Prateći svoju decu u sportskim situacijama neki roditelji gube kontrolu nad vlastitim ponašanjem, pa su čak i u dečjem sportu registrovani nasilni incidenti. Kvalitetnije roditeljsko učestvovanje u dečjem sportu pokušava se postići programima u koje se roditelji uključuju organizirano i u kojima se edukuju kako pružiti bolju podršku svom djetetu. *Bosnar (2003)*.

3. PORODICA I ŠKOLSKI SPORT

Sport, elementi sporta, sportske igre i gimnastika, predstavljaju jedan od najuspješnijih metoda za održavanje i poboljšanje zdravlja i psihičke ravnoteže odraslih, a posebno djece i omladine. Ove discipline se primjenjuju u cilju:

- preduzimanja preventivnih mjera radi poboljšanja fizičkih i funkcionalnih sposobnosti, a samim tim i opšteg zdravlja pojedinaca.
- preduzimanje posebnih profilaktičkih mjera zaštite tamo gdje pretilost predstavlja opasnost od nastanka oboljenja, tjelesnog deformiteta ili invaliditeta.
- preduzimanje mjera za kompletnu rehabilitaciju, odnosno resocijalizaciju onih kod kojih već nastalo oboljenje, oštećenje, deformacija ili invaliditet.

Izraz „kretati se znači živjeti“ ukazuje da, pored klasičnih metoda fizikalnog liječenja, osnovu savremene rehabilitacije čine metode aktivnog pokreta. Važnost pokreta potvrđuju i riječi velikog ruskog fiziologa Sečenova „da se cjelokupna naša aktivnost u krajnjoj liniji svodi i realizuje kroz upravljenu motoričku aktivnost“.

Pravilno odabrane i stručno primjenjene igre i sportske igre imaju značajno terapeutsko i preventivno dejstvo. Preko njih se može djelovati naotklanjanje lakših oblika tjelesnih deformiteta, kao i na vraćanje i popravljavanje narušenih funkcija. Sem toga, njima se ostvaruje povoljno psihičko dejstvo. One pomažu procesima prilagođavanja i resocijalizacije. Kroz afirmaciju i potvrđivanje sopstvenih vrijednosti, one pored emotivne i zabavne komponente, imaju i izuzetno kreativnu komponentu, jer potpomažu podizanju i usavršavanju preostalih sposobnosti čovjeka. Igre i sportske igre kao sredstva prevencije, korekcije i rehabilitacije treba posmatrati u kontekstu njihove biološko-zdravstvene, psihološke i sociološke vrijednosti. Njihova biološko-zdravstvena vrijednost ogleda se u funkciji razvijanja neuro-muskularnih mehanizama u zdravim, neoštećenim dijelovima tijela, tako se kompenziraju izgubljene funkcije povređivanjem ili oštećenjem.

Svojim uticajem na lokomotorni aparat one imaju veliki značaj jer utiču na poboljšanje snage, elastičnosti, koordinacije pokreta, ravnoteže i uopšte na jačanje cijelog organizma.

One obiluju raznovrsnim kretnjama koje mogu da angažuju prevashodno gornje ili donje ekstremitete, te se kao takve mogu adabirati i primjenjivati u zavisnosti od mogućnosti i potrebe anagažovanja određenih ekstremitata ili segmenata. Igre predstavljaju značajnu

terapeutsku metodu kojom se povećava i postiže opšta ili posebna mobilnost tijela, pomoću njih razvija spretnost i okretnost, kod stanja koja su zahtjevala duži inaktivitet.

S obzirom da se sportskoj igri kao osnovni rekvizit koristi lopta kojom učesnici manipulišu, po unaprijed dogovorenim, utvrđenim pravilima na određenom prostoru u saradnji sa ostalim učesnicima, potrebno je da svi izvedu određenom brzinom, u određenom ritmu, što sve zajedno doprinosi popravljaju i izoštravanju preostalih funkcija. Njome se postiže i reparacija funkcija koje su zbog povrede, deformiteta ili bolesti reducirane.

Igre, uz dobru organizovanost i kontrolisanu doziranost, mogu da doprinesu boljem prihvatanju slike o sebi, tzv. tjelesne šeme, što je prva pretpostavka sveukupne rehabilitacije.

Dobro je poznato da sportska igra, zbog svoje inventivnosti, podstiče aktivnost duha, odlučnost, takmičarski duh, samosvesnost. Sportske igre sa ovakvim psihološkim uticajima imaju značaj za osobe sa određenim fizičkim retardacijama jer su kod njih upravo narušene psihičke vrijednosti.

Kroz sportsku igru osobe oštećenog zdravlja manifestuju i potvrđuju svoje preostale psiho-fizičke sposobnosti. Uz uslov da je ona odabrana i prilagođena karakteru, stepenu i trenutnom stanju pacijenta, ona postaje veoma korisno sredstvo psiho-fizičkog prilagođavanja i samopotvrđivanja

U kontaktu sa ostalim učenicima, pacijenti odmeravaju svoje sposobnosti u odnosu na druge, što ima određenog efekta na ispoljavanje lične, emocionalne ravnoteže, razvijanje volje i želje za kompletnom socijalnom integracijom.

Pacijent za vrijeme sportske igre u kontaktu sa drugim učesnicima proširuje socijalno-psihološka osjećanja rivalstva, kompetencije, ličnu i kolektivnu nadmoćnost i preko igara podstiče i proširuje skalnu ljudskih sloboda. On svojim učešćem i borbom u sportskoj igri, radi ostvarenja boljeg rezultata, skreće pažnju okoline na sebe. Skretanje pažnje je vid garancije da okolina misli i brine o njemu, da računa na njega i njegove preostale snage i sposobnosti, odnosno da je on i dalje punopravni član te zajednice i da nije napušten i zaboravljen.

Sportske igre od kojih se najčešće koriste košarka, odbojka, rukomet i fudbal, mogu se primjeniti kao izvrsno sredstvo za opšte jačanje organizma ili za ostvarivanje posebnih uticaja na određene segmente aparata za kretanje. Njihovu primjenu treba prilagoditi polu, uzrastu, tjelesnom statusu, trenutnom fizičkom i funkcionalnom stanju pojedinca, odnosno cilju koji se želi postići. Ove sportske igre obiluju raznovrsnim kretanjima, a svaka od njih sadrži i neke specifične pokrete sa većim angažovanjem određenog segmenta, što se može iskoristiti za preventivno-korektivni rad, popravljavanje negativnih posljedica inaktiviteta, podizanje fizičkih i funkcionalnih sposobnosti.

Na sportsko angažovanj deteta roditelji tj porodica, mogu uticati na različite načine. Te uticaje je Gregori svrstao u 4 kategorije. Prvi korak je da se dete verbalno i/ili neverbalno zainteresuje za sport i u njega uključi. Roditelji obično ističu pozitivnu ulogu sporta, njegove nesumnjive doprinose zdravom psihofizičkom razvoju i čine određene konkretne napore kako bi dete pokrenuli na aktivnost. Sledeći korak bi bio uključivanje roditelja u samu aktivnost dece (porodične šetnje, ipoznavanje dece sa određenim sportovima, zajednička igra loptom ili pomoć u tome).

Značajan oblik uticaja je i sposobnost i angažovanje roditelja da deci omoguće pristup objektima i opremi potrebnoj za sportsku aktivnost. I na kraju, ali ne manje važan faktor, jeste manifestovanje poverenja u svoju decu i njihove sposobnosti i na taj način jačanje i ohrabrivanje njihovog samopouzdanja.

Treba reći da obrazac aktivnog življenja roditelja, stil života u kome sport ima važno mesto, predstavlja dobar primer i model za ponašanje njihove dece. Međutim istraživanja su pokazala da se pozitivni uticaji roditelja, kao sportskih modela, na opredeljenje dece da se bave sportom ne ostvaruje automatski.

Pojedini istraživači nalaze da bavljenje sportom roditelja samo po sebi nije dovoljan podsticaj njihovoj deci da se uključe u sport. Naprotiv od uloge sportskog modela za decu je mnogo važnija roditeljska podrška, kao i podrška i podsticaji ostalih članova uže i šire porodice. Do sličnih zaključaka došli su i drugi autori (Brustad, 1996; Kimiecik & Horn, 1998; Eccles & Harold, 1996 – prema Daniel, 2005). Oni potvrđuju da pozitivan stav roditelja prema sportu i sportskom uspehu, te procena da u ovoj oblasti njihovo dete može biti uspešno, ima veći uticaj na dete i njegovo angažovanje u sportu od samog roditeljskog bavljenja sportom.

Ne manje važna od uloge podsticanja za bavljenjem sportom jeste uloga roditelja u procesu treninga i takmičenja, odnosno daljeg kontinuiranog i uspešnog bavljenja sportom. Razmatrajući uloge roditelja i trenera u sportu dece i mladih Quin i Groupel ističu da roditeljima pripada uloga emocionalne, vaspitne i finansijske podrške dok treneru pripada stručni deo pripreme deteta.

Ne sme se zaboraviti da treneru, osim obrazovne pripada i značajna vaspitna uloga, posebno u formiranju moralnog karaktera, sportskog ponašanja, kao i formiranja ostalih pozitivnih svojstava, stavova, vrednosti i uverenja mladih ljudi. Istraživanje izvedeno na 120 rumunskih sportista uzrasta od 8-10 godina pokazalo je da u 82% slučajeva posticaj za bavljenje sportom dolazi od porodice, kao i podrška za njihovo istrajavanje u sportu (74%).

Njihovi podaci govore da postoje sportovi za koje su roditelji zainteresovaniji (tenis, mačevanje) i u njih oni finansijski ulažu mnogo više nego što su deca zainteresovana. Istraživanja pokazuju da je na ovom uzrastu bavljenja sportom podrška roditelja najveća u finansijskom i moralnom pogledu, bez obzira što se radi o društvu u kome je finansijska moć porodice generalno mala. Inspirisani ovim i sličnim istraživanjima i činjenicom da se naše društvo nalazi u procesu tranzicije i krupnih promena pri čemu država sve manje pažnje obraća na sport u celini, a posebno na sport mladih, želeli smo utvrditi ulogu uticaj porodice u opredeljenju dece za sport i pružanju emocionalne i materijalne podrške njihovom bavljenju izabranih sportskih aktivnosti.

Pri tome smo potpuno svesni činjenice da je savremena porodica u Srbiji, kao jedini iole pouzdan oslonac svakoga pojedinca, doživela dramatične promene na gore. Usled nedavnih ratova, bespoštedne privatizacije, gubitka stalnih prihoda i sigurnog zaposlenja došlo je do materijalnog i duhovnog razaranja porodice i njenog dramatičnog osiromašenja. Istovremeno, oslobađajući se tereta svojih ranijih obaveza od kojih je jedna bila i investiranje u sport kako bi bio dostupan svim socijalnim kategorijama, društvena zajenica ih je prebacila na porodicu.

Kakava je uloga savremene porodice u sportu mladih, da li je ona i dalje ključna u pružanju osnovnih preduslova neophodnih da se deca zainteresuju i uključe u sport, da prepoznaju njegove pozitivne uticaje i da ga dožive kao aktivnost presudnu za vormiranje njihovog samopoštovanja, moralnog karaktera, orijentaciju na postignuće i ličnu afirmaciju?

Određenije, ovim istraživanjem želelo se utvrditi: osnovne karakteristike socio-ekonomskog statusa mladih sportista i njihov uticaj na uključivanje u sport i očekivanja od sporta.

Kakav je uticaj obrazovnog i profesionalnog statusa roditelja na njihov odnos prema sportu svoje dece, odnosno na stepen finansijske i emocionalne podrške njihovoj sportskoj aktivnosti?

Postavlja se pitanje koje su veze između porodice i sporta, koji je značaj porodice pre svega roditelja u opredeljivanju za određeni sport, kao i u procesu kontinuiranom bavljenju istim a sve radi stvaranja povoljnije društvene klime u kojoj će njeni pozitivni uticaji biti vrednovani, prepoznati i ohrabrivani.

4. ZAKLJUČAK

Iz svega prethodno pomenutog možemo izvesti zaključak da je uloga roditelja značajna i presudna u odabiru određenih fizičkih aktivnosti kao i u samom učešću u školskom sportu. Deca u roditeljima vide uzore, a roditelji oblikuju deju ličnost. Kao što naš veliki prosvetitelj Dositej Obradović kaže: "Mlada je duša podložna mekom vosku", tako i roditelji oblikuju dečiju ličnost preko školskog sporta jer je to način kojim se deca socijalizuju, maštaju, raduje se i tuguju, nauče da poštuju pravila, druge ljude i šivot. Ciljeve školskog sporta je nemoguće ostvariti bez zajedničkog delovanja roditelja i pedagoga.

5. LITERATURA:

1. Bosnar, K. (2003). Roditelji kao partneri školskog sporta- Empirijska mera roditeljske potpore. Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
2. Toličić, I. i Smiljanić, V., (1992). Dečja psihologija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
3. Radisavljević, M. (1980). Utvrđivanje uticaja korektivne gimnastike na pravilan razvoj i formiranje svodova stopala kod djece predškolskog uzrasta i njen značaj u smanjenju uticaja negativnih egzogenih faktora Doktorska disertacija Beograd Fakultet fizičke kulture
4. Radisavljević, M. (1992). Korektivna gimnastika sa osnovama kineziterapije Beograd: udžbenik
5. Živković, D. (2000). Teorija i metodika korektivne gimnastike. Niš; udžbenik

6. Radisavljević M., Ulić, D., Arunović, D. (1997). Senzitivni period razvoja motornih sposobnosti djece mlađeg školskog uzrasta. Fizička kultura 5, str. 34-37. Niš: Filotofski fakultet
7. <https://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCgQFjAA&url=https%3A%2F%2Fbib.irb.hr%2Fdatoteka%2F125162.Rovinj-2003-Xenia.doc&ei=hkF6U6jJLYPfygONnIDICA&usg=AFQjCNF2aSRfB9U6v5Ce5pYkdZAYgFuO8g&sig2=rlARJW4CHp-6wH5rHEntg&bvm=bv.66917471,d.bGQ>